

- Mast, Gerald (1976). *A Short History of The Movies*. Indianapolis: The Bobbs-Merrill.
- Mouton, Jan (1993). "Women's Silent Voices." *Gender and German Cinema: Feminist Interpretations Vol 1, Gender and Representation in New German Cinema*. S. Frieden vd. (der.) içinde. New York: Berg Pub. 23-33.
- Nowell-Smith, Geoffrey (1985). "Minelli and Melodrama." *Movies and Methods Vol. 2*. B. Nichols (der.) içinde. Berkeley and Los Angeles: University of California Press. 190-194.
- Oliver, Kelly (1995). "The Politics of Interpretation: The Case of Bergman's *Persona*." *Philosophy and Film*. C. A. Freeland-T. E. Wartenberg (der.) içinde. New York: Routledge.
- Oliver, Robin G. (der.) (1995). *Ingmar Bergman: An Artist's Journey*. New York: Little, Brown and Co.
- Orr, John (1997). *Sinema ve Modernlik*. Çev. Ayşegül Bahçıvan. Ankara: Ark Yay.
- Öztürk, S. Ruken (2000). *Sinemada Kadın Olmak: Sanat Filmlerinde Kadın İmgeleri*. İstanbul: Alan.
- Petric, Vlada (der.) (1981). *Films & Dreams: An Approach To Bergman*. New York: Redgrave Publishing.
- Sarup, Madan (1997). *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm*. Çev. A. Baki Güçlü. Ankara: Ark.
- Sontag, Susan (1970). "Ingmar Bergman's *Persona*." *Styles of Radical Will*. New York: Farrar.
- Sontag, Susan (1999). *Fotoğraf Üzerine*. Çev. Reha Akçakaya. 2. baskı. İstanbul: Altıkkırkbeş Yay.
- Stam, Robert, vd. (1993). *New Vocabularies In Film Semiotics: Structuralism, Post Structuralism and Beyond*. London, NY: Routledge.
- Tura, Saffet Murat (1996). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Ayrıntı.
- Wollen, Peter (1986). "Godard and Counter-Cinema." *A Theory Reader: Narrative, Apparatus, Ideology*. P. Rosen (der.) içinde. NY: Columbia University Press. 120-129.
- Wood, Robin (1998). *Hollywood and Beyond: Sexual Politics and Narrative Film*. New York: Columbia University Press.

Medya-Demokrasi-Siyasi İktidar İlişkisi: AKP Örnek Olayı

Özet

Bu çalışmanın amacı, medya ve siyasi iktidar arasındaki ilişkiyi Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) örnek olayı ile inceleyerek bu ilişkinin Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinin önünde ne gibi engeller oluşturacağını belirlemeye çalışmaktır. Bu amaçla Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kurulduğundan sonraki günlerde ve 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden sonra medyanın AKP'ye karşı tutumunda bir değişiklik olup olmadığı gösterilmeye çalışılacaktır. Türkiye'de medyanın demokrasinin yerleşmesine katkıda bulunması, tekelleşmeyi önleyecek etkili yasal düzenlemelerin yapılmasına, medyanın ekonomik olarak devletten bağımsız hale gelmesine ve ifade özgürlüğünü sadece kendisi için değil toplumun tüm katmanları için savunacak şekilde bir sosyal sorumluluk bilincine sahip olmasına bağlıdır.

The Relation of Media-Democracy-Governments: The Case of the JDP

Abstract

The aim of this study is to determine the obstacles for the consolidation of democracy in Turkey by examining the nature of the relationship between media and governments through the case study of the Justice and Development Party. In so doing, it will be examined that whether there is change in the attitude of media towards the JDP before and after 3 November 2002 General Elections or not. Turkish media can contribute to the consolidation of democracy, if legal regulations to prevent monopolization could be made and applied, if Turkish media could become financially independent from the state, and if it could have social responsibility in order to support freedom of speech not just for itself but for whole society.

Filiz Başkan
Başkent
Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Medya-Demokrasi-Siyasi İktidar İlişkisi: AKP Örnek Olayı

Medya ve siyasal sistem arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalardaki geleneksel görüşe göre medya otoriter/totaliter rejimler ve demokratik sistemlerde siyasal düzenin kurulması ve devamlılığının sağlanması konusunda "şizofrenik" bir rol oynamaktadır. Şöyle ki: Otoriter/totaliter rejimlerde medyanın bireysel özgürlükleri ve siyasal tercihleri sınırlayıcı ve bireyleri manipüle edici bir rol oynadığı ileri sürülürken, demokratik sistemlerde ise siyasal özgürlüklerin ve hükümetin sorumlu davranmasının garantörü olarak görülmektedir (Gunther ve Mughan, 2000: 3-4). Medya, demokratik yönetim biçimine sahip ülkelerde, aralarındaki farklılıklara rağmen, demokrasinin vazgeçilmez öğelerinden biridir (Şahin, 1996: 191). Genel anlamda ifade edecek olursak, demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için toplumun daha sağlıklı siyasal kararlar vermesi gerekir, bu da ancak toplumun bilgiye erişim sağlaması ile mümkündür. Aynı şekilde, politikacılar da halkın halet-i ruhiyesini anlamak, kendi görüşlerini kamuoyuna anlatabilmek ve toplumla etkileşim halinde olabilmek için medyaya ihtiyaç duyarlar. Dolayısıyla medya, toplum ve devlet arasındaki ilişkinin devamı için çok önemli bir araçtır. Medya, toplum ve devlet arasındaki ilişkiyi kuran bir araç olmanın yanı sıra kamu gözcüsü veya dördüncü kuvvet olarak hükümet politikalarını izleyen ve iktidarın kötüye kullanılmasını önleyecek bilgi akışını da sağlayan bir araç olarak da kabul edilmektedir (O'Neil, 1998: 2).

Medya ile demokrasi arasındaki ilişkinin kökleri 18. yüzyıldaki basın özgürlüğü, yani, basının devlet sansüründen kurtulma ça-

malarına dek uzanmaktadır (Keane, 1992). Bu dönemde "basın özgürlüğü çağrısı modern demokratik devrimin yaşamsal yanlarından biri" (Keane, 1992: 43) olarak görülüyordu. Fakat daha sonra medya ve demokrasi ilişkisi, iletişim özgürlüğünün ancak serbest pazar mekanizmaları ile mümkün olabileceği tezi kapsamında tartışılmaya başlandı. Bu görüşü savunan pazar liberallerine göre, pazar rekabeti ile iletişim özgürlüğü garanti altına alınacaktır. Fakat bugün bu tez de şiddetle eleştirilmekte, pazar liberalizminin mutlaka iletişim özgürlüğünü garanti altına almayacağı, tam aksine bunun önünde büyük bir engel oluşturacağı görüşü yaygınlık kazanmaktadır. Çünkü pazar liberalizmini savunanlar, öncelikle piyasadaki tekelleşme eğilimini göz ardı etmektedirler. Bu eleştirilerin parmak bastığı bir diğer sorun da pazar liberallerinin sınırsız pazar rekabetinin bireysel seçim özgürlüğünü artırdığı tezi ile ilgilidir. Pazar liberallerini eleştirenlere göre sınırsız pazar rekabeti kitlelere hitap ederken özellikle azınlıkların seçme özgürlüğünü sınırlandırmakta ve izleyici seçeneğini azaltmaktadır (Keane, 1992; Curran, 2002).

Türkiye'de de medya-demokrasi ilişkisi, özellikle 1990'lı yıllarda özel televizyonların yayına başlamasıyla sıkça tartışılan bir konu haline gelmiştir. Türkiye'de özel radyo-televizyon yayıncılığı 1990 yılında Ahmet Özal'ın Cem Uzan ile birlikte kurduğu Magic Box şirketine ait Star 1 televizyon kanalının Almanya'dan yayın yapması ile başlamıştır (Aziz, 1993: 57). Burada önemli olan nokta, Ahmet Özal'ın dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın oğlu ol-

ması, yani özel radyo-televizyon yayıncılığı ile ilgili yasal bir düzenleme olmadığı için Anayasaya aykırı olan bu durumun devletten en üst makamı olan Cumhurbaşkanlığı tarafından dolaylı bir şekilde de olsa onaylanmasıdır. Star 1 televizyon kanalının illegal yayın yapmasına hiç bir devlet kurumunun engel olmamasını fırsat bilen medya patronları iki yıl gibi kısa bir zaman diliminde Teleon, Show TV, HBB, Kanal 6, Cine 5, TGRT, Kanal D ve atv'yi kurdular (Adaklı, 2001: 160). Fakat bu konuda devlet medya patronları kadar hızlı davranmadı; özel radyo-televizyon yayıncılığı ile ilgili yasal düzenlemeler ancak 1994 yılında yapıldı ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunla birlikte Radyo Televizyon Üst Kurulu kuruldu. RTÜK'ün kurulması medya sektöründe tekelleşmeye engel olmadı ve 1990'lı yılların sonunda radyo-televizyon yayıncılığında devlet tekelinin yerini özel tekeller aldı.

1990'lı yılların başında Türkiye'de medya ve demokrasi ilişkisi hakkındaki tartışmalar radyo ve televizyon yayıncılığındaki devlet tekelinin kaldırılmasına, özel radyo ve TV kanallarının kurulması ile ilgili yasal düzenlemelerin bir an önce yapılmasına ilişkindi. Burada vurgulanan nokta, devlet tekelinden kurtarılmış özgür bir medyanın demokrasinin yerleşmesine de büyük katkı sağlayacağı yönünde idi. Fakat 1990'lı yılların ortalarından itibaren küresel tekelleşme süreçlerine paralel olarak Türk medya sektöründe de tekelleşme eğiliminin ortaya çıkmasıyla birlikte medya-demokrasi ilişkisi medyadaki tekelleşme bağlamında tartışılır oldu.

Ne var ki, medya ekonomisi literatürü incelendiğinde Türk medya sektörünün sahiplik yapısını tekelleşme olarak tanımlamanın yetersiz bir yaklaşım olduğu kanaati oluşmaktadır. Sözü edilen literatürde medya sektöründe, yatay yoğunlaşma, dikey yoğunlaşma ve çapraz yoğunlaşma olarak olmak üzere üç tip yoğunlaşmadan söz edilmektedir (Doyle, 2002). Yatay yoğunlaşma medya kuruluşlarının sadece bir alanda genişlemelerini, örneğin bir televizyon kanalı sahibinin bir yenisini açması gibi, ifade etmektedir (Doyle, 2002: 45). Dikey yoğunlaşma bir medya kuruluşunun bir

ürünün üretilip, dağıtılması arasındaki tüm süreçlerde faaliyet göstermesidir (Doyle, 2002: 72-77). Son olarak çapraz yoğunlaşma ise bir medya kuruluşunun medya sektörü içinde farklı alanlarda faaliyet göstermeyi seçerek genişlemesidir; örneğin, hem televizyon kanalı hem de gazete sahibi olmak gibi (Doyle, 2002: 68-72). Bu perspektiften bakılınca Türk medya sektöründe her üç tip yoğunlaşmanın bulunduğu ve Türkiye'deki medya kuruluşlarının özellikle 90'lı yıllarda bu üç tip yoğunlaşma yolu ile "büyüdükleri"ni ileri sürebiliriz. Bu kuruluşlar sadece medya sektörü ile sınırlı kalmamış, finans sektöründen inşaat sektörüne, otomotiv sektöründen enerji sektörüne kadar geniş bir yelpazede şirketler topluluğunun sahibi olmuşlardır. Dolayısıyla, bu durum medya patronlarının medyayı kullanarak diğer sektörlerdeki kârlarını artırmalarını da sağlamaktadır.

Tek tek medya kuruluşları irdelendiğinde Türk medya sektöründe hem yatay hem dikey hem de çapraz yoğunlaşmadan söz edilebileceği yukarıda belirtilmişti. Geneline bakıldığında ise medya sektörünün oligopolistik özelliklere sahip olduğunu ileri sürebiliriz çünkü her ne kadar pazarın büyük oranda iki ya da üç grup tarafından kontrol edildiği bilinse de ekte verilen tablolardan anlaşılacağı gibi şu anda medya sektöründe, Doğan Grubu, Doğu Grubu, Bilgin Grubu, Uzan Grubu, İhlas Grubu, Çukurova Holding ve Avrupa ve Amerika Holding olmak üzere yedi büyük grubun faaliyet gösterdiğini söyleyebiliriz. Kaldı ki bu gruplar medya pazarının aşağı yukarı %80'ini elinde tutarken, pazarın geri kalan kısmı "orta ve küçük ölçekli medya" tarafından paylaşılmaktadır (Konrad Adenaur Vakfı, 1999: 7).

Ekte sunulan tablolar incelendiğinde John Keane'nin (1992) pazar liberalizminin mutlaka iletişim özgürlüğüne yol açmayacağı saptamasının Türkiye içinde geçerli olduğu ileri sürülebilir. Yirminci yüzyılın son yirmi yılında yoğunlaşarak yaşanan küresel tekelleşme sürecinden Türkiye de payını almıştır. Yazılı basının görece erken tarihte başlayan özelleşmesi ve radyo ve televizyon alanında yakın tarihlerde başlayan özelleşme sonucunda çoğulcu niteliğe

sahip bir medyanın ortaya çıkmadığını ve bir söylem çoğullaşmasının oluşmadığını söyleyebiliriz. Başka bir ifadeyle, medya sektörünün oligopolistik özelliklere sahip olmasının en önemli sonucu; kamusal alanda görülen çoğulluğun medya ortamına yeterince yansımamasıdır (Konrad Adenaur Vakfı, 1999: 7; Sönmez, 1996: 83-84).

Türkiye'deki medyanın bir başka özelliği ise, zaman zaman devleti eleştirmesine karşın, varolan siyasal yapı ve onun temsilcisi olan siyasal iktidarlara arasındaki yakın ilişki ve bu ilişkiyi hiç sorgulamayan bir niteliğe sahip olmasıdır (Konrad Adenaur Vakfı, 1999: 6). Medyanın temel olarak, ticari işlemler sonucu elde edilen gelirler ve devlet yardımları ve farklı kaynaklardan elde ettikleri sübvansiyonlar olmak üzere iki tür gelir kaynağı bulunmaktadır (Desmoulins, 1993: 80). Diğer sektörlerle nazaran kârlılık oranının düşük olması nedeniyle (Sağnak, 1996: 333) Türk medya sektörünün devletten aldığı teşvikler, krediler ve kamu ilanlarından elde edilen gelir sektörün varlığını devam ettirebilmesi için hayati önem taşımaktadır. Başka bir ifadeyle, medya patronları reklam gelirleri nedeniyle devletten bağımsız gibi gözükseler de devletten alacakları teşvik ve krediler nedeniyle iktidarla yakın ilişki kurmak durumundadırlar (Gencil Bek, 2000: 12). Bu da siyasal iktidara medyayı istediği gibi manipüle etme fırsatı vermektedir. Medya kuruluşlarının gerek medya sektöründeki varlıklarının devamı gerekse farklı sektörlerdeki şirketlerinin kârlarının maksimizasyonu için devlete bağımlı hale gelmeleri iktidarın sözü edilen teşvik, kredi ve kamu ilanlarını bir çeşit ödül-ceza aracı olarak kullanmasına olanak tanımaktadır. Medya kuruluşları iktidarın lehine yayın yaparsa ödül olarak aldıkları teşvikler artmakta, aleyhte yayın yaparlarsa teşvikler kesilerek cezalandırılmaktadır.

Bu çalışma, medya ve siyasal iktidar arasındaki ilişkiyi Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) örnek olayı ile inceleyerek bu ilişkinin Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinin önünde ne gibi engeller oluşturacağını belirlemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'de medyanın, özellikle 1990'ların başından itibaren, değişen siyasal iktidarlara kurduğu ilişkinin niteliğinin kendisine yüklenen kamu gözcüsü ve-

ya dördüncü kuvvet olma rolüne uygun olarak değil de ekonomik çıkarları doğrultusunda şekillendiğini söyleyebiliriz. Bu amaçla Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kuruluşundan sonraki günlerde ve 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden sonra medyanın AKP'ye karşı tutumunda bir değişiklik olup olmadığı gösterilmeye çalışılacaktır.

Medyada Adalet ve Kalkınma Partisi

Medyanın Adalet ve Kalkınma Partisi'ne karşı tutum değişimi olup olmadığını anlayabilmek için öncelikle AKP'nin 14 Ağustos 2001 tarihinde kurulmasını takiben merkez medyayı temsilen seçilen *Milliyet* ve *Hürriyet* gazetelerinin 15-29 Ağustos 2001 arasında yayınlanan sayıları araştırılmıştır. Daha sonra 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden sonra sözü edilen gazetelerin 4-18 Kasım 2002 arasındaki sayıları incelenerek, bu dönem haberleri ile AKP'nin kurulmasının ardından çıkan haberler karşılaştırılmıştır. Bu gazetelerin seçilmelerinin nedeni günlük ortalama gazete tirajı bakımından pazarın %47'sini elinde tutan Doğan Grubuna ait olmaları ve Türkiye'nin en çok satan üç gazetesinden ikisi olmalarıdır. Aynı grubun iki gazetesinin seçilmesi bize grup içinde farklı tutumlarının olup olmadığını, fark varsa bunun nedenlerini anlama olanağı da verecektir.

Bu karşılaştırmaya başlamadan önce Türk siyasal hayatında siyasal İslam'ın yerini kaba hatlarıyla izlemek faydalı olacaktır. Türkiye'de ilk defa dini temalara ağırlık veren parti Necmettin Erbakan'ın 26 Ocak 1970 tarihinde kurduğu Milli Nizam Partisi'dir; fakat bu parti çok uzun ömürlü olmamış, 20 Mayıs 1971'de "Cumhuriyetin laiklik niteliğini değiştirmek amacı ile hareket ettiği" düşüncesi ile Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır (Sarıbay, 1985: 106). Milli Nizam Partisi'nin kapatılmasının ardından bu partide görev yapmış kişiler 11 Ekim 1972'de Milli Selamet Partisi'ni kurdular (Sarıbay, 1985: 18-109; Landau, 1976: 6). MSP 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesinin ardından diğer siyasal partilerle birlikte kapatıldı. Bu müdahaleden sonra, askerlerin amacı sivillerle işbirliği

yaparak kısa vadede demokrasiye geçişi, uzun vadede ise demokrasinin yerleşmesini garanti altına alacak bazı yasal düzenlemeler yapmaktı. Bu doğrultuda 1982 Anayasası, 1983 Seçim Kanunu ve 1983 Siyasi Partiler Kanunu hazırlandı. Bu yasal düzenlemeleri hazırlayanların amacı siyasal partilerin laiklik ve ülkenin bölünmez bütünlüğü ilkelerine göre hareket etmelerini sağlamaktı. Bir başka amaç ise yeni siyasal partilerle yeni bir başlangıç yapılmasını sağlamaktı. Fakat 1983 sonrası dönemde seçmen davranışlarında bir değişiklik olmadığı gözlemlendi. İşte bu siyasal atmosferde, 19 Temmuz 1983'te Refah Partisi kuruldu ve 1987 seçimlerine katıldı fakat bu seçimlerde %10 barajını aşamadığı için Meclise giremedi.

Meclise giremeyen Refah Partisi pes etmedi ve çok iyi örgütlenerek 1994 yerel seçimlerinde, Ankara ve İstanbul da dahil olmak üzere yirmi sekiz belediye başkanlığını kazandı. Bu başarı 1995 genel seçimlerinde de devam etti; Refah Partisi %21.3 oranında oy alarak birinci parti oldu ve Doğru Yol Partisi ile koalisyon hükümeti kurdu. Bu olay Refah Partisi'nin devlet seçkinleri (askerler ve bürokrasi) ile arasındaki "gergin" ilişkinin su yüzüne çıktığı bir dönemin başlangıcı oldu. Partinin iktidarda iken izlediği politikalar, kendini laik düzenin koruyucusu olarak gören askeri çevreler tarafından tepkiyle karşılandı ve 28 Şubat 1997 tarihli Milli Güvenlik Kurulu toplantısında Refahyol hükümetine muhtıra niteliğinde birtakım uyarılarda bulundu (Heper ve Güney, 2000: 639-645). Bunun akabinde, Refah Partisi "laiklik karşıtı faaliyetlerin mihrakı" olduğu iddiasıyla 16 Ocak 1998'de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı. Ancak, dava devam etmekte iken Refah Partisi'nin kapatılacağına kesin gözüyle bakıldığından, daha partinin kapatılma kararı verilmeden 17 Aralık 1997 tarihinde yeni bir İslami parti, Fazilet Partisi adı altında kuruldu ve 16 Ocak 1998'de kapatılan Refah Partisi'nin bütün milletvekilleri ve belediye başkanları Fazilet Partisi'ne geçti.

Fazilet Partisi, selefi İslami partilerin aksine "ılımlı" bir retorikle Türk siyasal hayatına katılmasına rağmen kapatılan Refah Partisi'nin devamı olduğu düşüncesi ile devlet seçkinleri tarafın-

dan dikkatle izlenmiştir. Gözetim altında tutulduğunun farkında olan Fazilet Partisi, radikal çıkışlara engel olmaya çalışsa da milletvekili Merve Kavakçı'nın Meclisteki yemin törenine türbanla gelmesine, Nazlı Ilıcak, Bekir Sobacı, Mehmet Silay gibi milletvekillerinin keskin konuşmalarına engel ol(a)mamıştır. Adı geçen milletvekillerinin konuşmaları nedeniyle Fazilet Partisi'nin kapatılması için açılan dava sonucu bu parti 22 Haziran 2001 tarihinde, aynen Refah Partisi örneğinde olduğu gibi, "laik Cumhuriyet ilkesine aykırı eylemleri"¹ nedeniyle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır.

Adalet ve Kalkınma Partisi kapatılan Fazilet Partisinin yeni-likçi kanadının Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında 14 Ağustos 2001'de kurmuş olduğu bir partidir. Kuruluşunun üstünden bir yıl gibi kısa bir zaman geçmesine rağmen, AKP 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde %34.3 oranında oy alarak, dahası 550 milletvekili sayısından 363 tanesini alarak hem yurtiçinde hem de yurtdışında dikkatle izlenen bir parti haline gelmiştir.

Merkez Medyanın Tavrı

İslami partilerin tarihsel arka planını kısaca verdikten sonra çalışmanın bu bölümünde İslamcı medya dışında kalan ve merkez medya olarak da adlandırılan medyanın AKP'ye karşı nasıl bir tavır takındığı gösterilmeye çalışılacaktır. Bunun için AKP'nin kurulmasını takiben *Milliyet* ve *Hürriyet* gazetelerinin 15-29 Ağustos 2001 arasında yayınlanan sayıları ile aynı gazetelerin 3 Kasım genel seçimlerinden sonraki, 4-18 Kasım 2002 arasındaki, sayıları karşılaştırılacaktır.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kuruluşunu, *Milliyet* gazetesi 15 Ağustos 2001 günü "Ampul de aydınlatmadı" manşeti ile duyurmuş, Recep Tayyip Erdoğan'ın basın mensuplarının bazı sorularına yanıt vermemesini ise "Tayyip amblemi ampul olan yeni partisini kurdu... Ancak yanıt bekleyen soruları yine es geçti" ifadeleri ile eleştirmiştir. *Hürriyet*'te ise aynı gün AKP'nin kuruluş haberi

¹ İlgili karar için bkz. <http://www.anayasa.gov.tr/KARARLAR/SPK/K2001/K2001-02.htm>

ilk sayfadan ama daha küçük bir yer ayrılarak "Amblem kötü yazı yanlış" başlığı ile verilmiştir.

16 Ağustos 2001 günü ise *Milliyet* gazetesinde Saadet Partisi'nin (SP) Adalet ve Kalkınma Partisi'ne yönelttiği eleştiriler birinci sayfadan verilmiştir. SP'nin Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Bekaroğlu'nun, AKP ile ilgili çok gürültü koparıldığı yönündeki düşüncesi, "Ama kurulunca bu gürültü olmadı. Televizyonlarda sorulara cevap vermemesi ve ertelemesi de hoş olmadı" sözleriyle birinci sayfada yerini almıştır. Aynı şekilde SP'li Bahri Zengin'in AKP'nin ambleminde kullanılan ampulün daha önce bir kampanyada kendilerinin kullandığı, bu nedenle AKP'nin ambleminin kendilerinden "kopya" olduğu yönündeki iddiası da ilk sayfadan verilen haberler arasındadır. Aynı gün *Hürriyet* birinci sayfadan AKP'nin milletvekili sayısının Saadet Partisi'nden daha fazla olduğunu "AK Parti Saadet'i geçti" başlığı ile duyurmuştur.

17 Ağustos 2001 tarihli *Milliyet*'in ilk sayfasında AKP ile ilgili haberin başlığı "Ampul ilk gün patladı" şeklindedir, bu haberde partide liderlik oligarşisi olduğu iddia edilmektedir. On sekizinci sayfada ise bu haberin devamı "Erdoğan'a demokrasi tepkisi: Hani liderlik sultanı yoktu" başlığı ile verilerek, liderlik oligarşisi olmayacak diyen R. Tayyip Erdoğan'ın daha ilk günden liste dayatması sonucu bazı milletvekillerinin isyan ettiği yazılıyordu. Yine aynı sayfada "Tayyip'in aydını!" başlığı ile AKP kurucu üyelerinden Prof. Ali Aydın Dumanoglu'nun birden çok imam nikahlı eşi olduğu haberi yer ahyordu. *Hürriyet* ise AKP'nin MKYK listesi ile ilişkili olarak yaşadığı sorunu daha farklı bir üslupla birinci sayfadan "AKP'de ilk kriz" başlığı ile verip "...Oybirliği ile genel başkan seçilen Tayyip Erdoğan, 4'ü kadın 45 isim belirledi. 5 milletvekili yedek listeye konulmalarını protesto edip toplantıyı terk etti" şeklinde devam etmiştir.

18 Ağustos 2001 günü *Milliyet*'in on altıncı sayfasında Tayyip Erdoğan'ın Anıtkabir'i ziyareti "18 Yıl Sonra Anıtkabir'i ziyaret etti: Tayyip Ata'yı hatırladı!" başlığı ile kinayeli bir biçimde haber olmuştur. Tayyip Erdoğan'ın parti yönetimine kendi hazırladığı liste-

deki isimlerin seçilmesinde ısrar etmesi, on yedinci sayfada "Hoca'dan beter" başlıklı haber ile yer bulmuştur. *Hürriyet* aynı tarihte yirminci sayfada Tayyip Erdoğan'ın Anıtkabir ziyaretini *Milliyet* gibi alaycı bir tutum yerine "AKP Genel Başkanı Tayyip Erdoğan, dün yaşamında ikinci kez Anıtkabir'i ziyaret etti" başlığı ile duyurmuştur.

19 Ağustos 2001 tarihli *Milliyet*'in on sekizinci sayfasında "A Takımında kadının adı yok" başlıklı haberde, AKP'nin Merkez Yürütme Kurulu'na aday olan kadınların seçil(e)memesi eleştirilmiştir. *Hürriyet*'in yirminci sayfasında aynı haberle ilgili başlık "AKP'de türbansız adaya veto" şeklinde atılmıştır. Ayrıca aynı sayfada "Atatürk düşmanı kurucu" başlığı ile AKP'nin kurucularından Prof. Aydın Dumanoglu'nun Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü iken "şeriatçı kadrolaşmaya göz yumduğu" belirtilmektedir.

20-21 Ağustos 2001'de *Milliyet*'in ilk sayfasında R. Tayyip Erdoğan'ın eşi ve kızlarının tatilde çekilmiş türbanlı fotoğrafları yayınlanmıştır. 21 Ağustos 2001 gününde *Milliyet*'in manşeti "Bu sözler Tayyip'in" şeklinde atılmış ve bu haberin devamı on altıncı sayfada yayınlanmıştır. Haberde Erdoğan'ın 1994 yılında yaptığı konuşmada laiklik, Avrupa Birliği ve Ordu hakkındaki sözleri "Müslümanları ayaklanmaya çağırdığı" sözler olarak yayınlanmıştır. Aynı konuşmayı *Hürriyet* 21 Ağustos tarihinde "Önce kasetin dili çözüldü" manşeti ile yayınlamıştır.

22 Ağustos 2001 günü *Milliyet*, "Bırakmazsa dava açarım" şeklinde manşet atmış, R. Tayyip Erdoğan ve altı türbanlı kurucu için ihtar başvurusu yapan Yargıtay Başsavcısının "Erdoğan'ın başkanlığı hukukun ruhuna aykırı" sözleri ile devam etmiştir. Bu tarihte *Hürriyet* yirminci sayfasında Tayyip Erdoğan'ın Refah Partisi İl Başkanı olduğu dönemde yaptığı konuşma ile ilgili Abdullah Gül'ün görüşlerini "Onlar eski görüşlerimizdi şimdi değiştik" başlığı ile R. Tayyip Erdoğan'ın düşüncelerini ise "Orada biraz ileri gittik" başlığı ile yayınlamıştır.

24 Ağustos 2001'de *Milliyet*'in manşeti alaylı bir biçimde "Banttaki sözlerin sırrı çözüldü: Soğuktan etkilenmiş" şeklinde atılmış ve devamında R. Tayyip Erdoğan'ın Refah Partisi İl başkanı olduğu dönemde yaptığı konuşmanın nedeninin soğuk savaş dönemi siyaset anlayışı olduğu yönündeki görüşleri aktarılmıştır. Aynı gün *Hürriyet* R. Tayyip Erdoğan'ın sözü edilen konuşma ile ilgili açıklamasını "Tayyip'ten alkışlı şov: Kimseden vize almayacağız" başlığı ile birinci sayfadan yayınlamıştır.

25 Ağustos 2001 tarihinde çıkan *Milliyet*'te on sekizinci sayfadaki bir haberin başlığı yine Erdoğan ile bir nevi dalga geçer nitelikte atılmış: "İşte Tayyip'in halkı!" Bu haberde AKP lideri R. Tayyip Erdoğan'ın yaptığı basın toplantısına katılan, "halk" olarak tanıttığı, kişilerin AKP'nin kurucuları, milletvekilleri ve belediye başkanları olduğu belirtilmektedir.

Hürriyet 27-28 Ağustos tarihlerinde Cüneyt Ülsever'in R. Tayyip Erdoğan ile yaptığı röportajı birer tam sayfa ayırarak yayınlamıştır. İlk gün bu röportaj manşetten Erdoğan'ın sözleri alıntılanarak "İlk ve son defa konuşuyorum: Ben muhafazakar demokratım" şeklinde duyurulmuş, yedinci sayfada röportajın devamı "Dini esaslara dayalı devlet düşünmüyoruz" başlığı ile yayınlanmıştır. İkinci gün ise yedinci sayfada yayınlanan röportajın başlığı "Politik referansımız Anayasa'dır" şeklinde atılarak AKP'nin sanıldığı gibi Şeriat yanlısı bir parti olmadığı gösterilmeye çalışılmıştır.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak; Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kuruluşunu takip eden on beş gün, *Milliyet* gazetesinde AKP ile ilgili olumlu hiç bir haber yayınlanmamış, parti lideri R. Tayyip Erdoğan'ın 1994 yılında yaptığı konuşma manşetten verilerek, Erdoğan'ın "değiştik" iddialarına şüphe ile yaklaşmıştır. AKP lideri R. Tayyip Erdoğan'dan bahsederken çoğunlukla "Tayyip" diye söz edilmiş ve Erdoğan'ın sözleri ve hareketleri alaycı bir tavırla haber haline getirilmiştir. Aynı şekilde diğer partilerin, özellikle Fazilet Partisi kapatıldıktan sonra gelenekçi kanadın kurduğu Sadet Partisi'nin AKP'yi eleştirileri ve ithamlarına sıkça yer verilmiştir. *Milliyet*'in aksine *Hürriyet* gazetesi ise AKP'nin "değiştik" me-

sajlarına kuşkuyla yaklaşmak yerine bu mesajları içeren röportajı iki gün boyunca tam sayfa halinde yayınlamıştır. Ayrıca *Hürriyet* R. Tayyip Erdoğan'dan bahsedilirken Tayyip Erdoğan demeyi seçmiş, Erdoğan'ın sözleri ve davranışlarını *Milliyet*'in yaptığı gibi alaycı bir tutum yerine daha nötr bir biçimde yayınlamıştır.

Şimdi de 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerini takip eden 15 günlük sürede *Milliyet* ve *Hürriyet* gazetelerinde AKP ile ilgili haberler nasıl verildi sorusu cevaplandırılmaya çalışılacaktır. 4 Kasım 2002 günü *Milliyet*'in, köşe yazarlarından Fikret Bila'nın AKP lideri R. Tayyip Erdoğan ile yaptığı röportaja istinaden sürmanşeti "Artık merkez biziz" olarak atılmış ve devamında R. Tayyip Erdoğan'ın "Her kesimden oy aldık. Din eksenli değil, bir merkez partisi olduğumuza gösterdik. Ülkeyi muhalefetle beraber yöneteceğiz" sözlerine yer verilmiştir. *Hürriyet* ise aynı tarihte manşetini "6 güvence" şeklinde atmış ve devamında AKP lideri R. Tayyip Erdoğan'ın vatandaşlara verdiği güvenceler şu şekilde sıralanmıştır: "İnsanların hayat tarzlarına müdahale etmeyeceğiz; ilk icraatımız AB olacak; Türkiye'nin dünya ile entegrasyonunu güçlendireceğiz; IMF ilke ekonomik programın uygulanmasında kararlıyız; Türkiye'yi germeyeceğiz; başörtüsü ilk sorunumuz değil." *Hürriyet*'in ekonomi sayfasında ise AKP'nin seçimlerden birinci parti olarak çıkmasının iş dünyası tarafından şaşırtıcı bulunmadığı yönündeki haber "362 wattlık ampul yandı şimdi çözümü görelim" başlığı ile yayınlanmış ve haberde iş dünyasından çeşitli isimlerin AKP ile ilgili olumlu görüşlerine yer verilmiştir.

5 Kasım 2002 tarihinde ise *Milliyet* "Baykal'a çağrı" manşeti ile çıkmış ve haberde R. Tayyip Erdoğan'ın ana muhalefet partisi CHP'nin lideri Deniz Baykal'a, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girebilmesi için beraber çalışmayı teklif ettiği belirtilmiştir. Aynı gün dokuzuncu ve yirmi üçüncü sayfalarda IMF ve Avrupa Birliği'nin yeni hükümet ile birlikte çalışmaya hazır olduklarını belirten mesajlarla ilgili haberlere yer verilmiştir. Ayrıca sekizinci sayfada TÜSİAD'ın Avrupa ülkelerine AKP'nin İslamcı bir parti olmadığı yönünde gönderdiği mesaja ilişkin bir habere rastlıyoruz. *Hürriyet* ise

bu tarihte Cüneyt Ülsever'in Tayyip Erdoğan ile yaptığı röportajı "Emanetçi olmaz" manşeti ile "Tayyip Erdoğan başbakanın profilini *Hürriyet*'e çizdi: Zayıf ve emanetçi bir başbakan istemem. O başbakan başarısız olursa ben kaybederim" şeklinde yayınlamıştır. İlk sayfada göze çarpan bir başka haberin başlığı "4 koldan güvenoyu" biçimindedir. Bu haberde IMF'in, AB'nin, Yunan Başbakanı Simi-tis'in AKP ile ilgili olumlu görüşlere sahip olduğu ve ekonomik piyasanın "rahat" olduğu belirtilmiş ve iç sayfalarda bu haberin devamı detaylı olarak yayınlanmıştır. Ayrıca dördüncü sayfada eğlence sektöründe çalışanların AKP'ye duyduğu güven "Eğlence dünyasından AKP'ye açık çek" başlığı ile haber haline getirilmiştir.

Milliyet'in 6 Kasım 2002 tarihinde attığı manşet "Gül ve Diken" şeklindedir. Bu haberde hakkında açılmış dava olduğu için başbakan olamayacak olan R. Tayyip Erdoğan'ın başbakanlık için Abdullah Gül'ü düşündüğü fakat Gül'ün eşinin türbanlı olmasının devlet zirvesinde tartışma yaratacağı yönündeki görüşlere yer veriliyor. *Hürriyet* aynı tarihte birinci sayfada "Piyasalarda tek parti coşkusu: Faizler düşüyor hazine gültüyor" başlığı ile AKP'nin tek parti olarak iktidara gelmesinin piyasaları olumlu etkilediğine yönelik bir haber yayınlamıştır. *Hürriyet*'in ekonomi sayfasında ise "Tek parti büyütüyor" başlığı ile yayınlanan haberde Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluşundan beri en hızlı kalkınma dönemlerinin tek parti iktidarları dönemi olduğu belirtilmiş ve bu konuda istatistikler verilmiştir.

7 Kasım 2002'de ise *Milliyet*'in on yedinci sayfasında AKP lideri R. Tayyip Erdoğan'ın Avrupalı Büyükelçilere "işkence bitecek" sözü verdiğiğine ilişkin bir haber yer almaktadır. Bu tarihte *Hürriyet*'in attığı manşet ise "İşte ilk hedefler," alt başlıklar ise "Türban öncelikli değil, din istisnaları bitirilecek, vergi oranları düşecek" şeklindedir.

Milliyet, 8 Kasım 2002 tarihinde "Sezer'den AKP adayına vize" manşeti ile yayınlanmış ve "Cumhurbaşkanı ile AKP lideri arasında buzlar eridi. Sezer Başbakanlık için atamayı Erdoğan'a danışıp yapacak" ifadelerine yer verilmiştir. *Hürriyet*'in ise bu tarihte at-

tığı manşet "Kopenhag'a üçlü gidelim" şeklindedir, haberin içeriği Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in Kopenhag'da yapılacak AB zirvesine başbakan ve Deniz Baykal'ın kendisiyle birlikte gitmesi önerisi ile ilgilidir. *Hürriyet*'in ekonomi sayfasında ise daha önceki günlerde olduğu gibi tek parti iktidarının Türk ekonomisi için ne kadar olumlu bir gelişme olduğunu gösteren haber "Ekonomik görüntümüz tek partiyle 'negatif'ten çıktı" başlığı ile yayınlanmıştır.

Hürriyet, 9 Kasım 2002 tarihinde ekonomi sayfasında AKP lideri R. Tayyip Erdoğan'ın TOBB, TÜSIAD, İKV ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin de bulunduğu Türkiye Platformu ile yaptığı görüşmeyi ve bu görüşme sonucu aldığı desteği "Erdoğan, 13 Kasım'da AB turuna özel sektör desteği ile çıkıyor" başlığı ile haber haline getirmiştir.

10 Kasım 2002 tarihli *Milliyet*, "İşte formül" manşeti ile Deniz Baykal'ın R. Tayyip Erdoğan'ın Başbakan olabilmesi için "önce 76. maddeyi değiştirelim, sonra ara seçim yapalım" önerisini yayınlamıştır. Aynı gün on sekizinci sayfada AKP yönetiminin başbakan olamayan R. Tayyip Erdoğan'ı 76. maddeyi değiştirerek bakan yapıp MGK'ya katılmasını sağlamaya çalıştıkları yönünde bir habere rastlıyoruz.

11 Kasım 2002 tarihli *Milliyet*'in sürmanşeti "Sezer açık konuştu" olarak atılmış ve haberde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in, R. Tayyip Erdoğan'ı başbakan yapmak için anayasa değişikliğinin düşünülmesine karşı çıktığı ifade edilmiştir. Aynı gün on yedinci sayfada ise R. Tayyip Erdoğan'ın Newsweek dergisine "İslamcı parti değiliz" dediğini belirten bir habere yer verilmektedir. *Hürriyet* aynı tarihte "Gelin lojmanda oturmayalım" manşeti ile "önemli bir ilk adım" olarak gördüğü AKP'li milletvekillerinin TBMM lojmanlarında oturmama kararını haber haline getirmiştir. Yine bu tarihte *Hürriyet*, R. Tayyip Erdoğan'ın Newsweek dergisine verdiği röportajı yirmi ikinci sayfada "İmam hatipleri tekrar açma niyetimiz yok" başlığı ile yayınlamıştır.

12 Kasım 2002 tarihinde *Hürriyet* gazetesi ekonomi sayfasında AKP milletvekilleri gibi başbakanın da özel konutta oturmayacağına yönelik haberi "AKP, başbakana da özel konut vermiyor" başlığı ile yayınlamıştır. 13 Kasım 2002 tarihinde *Milliyet*'in altıncı sayfasında TÜSİAD Başkanı Tuncay Özilhan'ın, Avrupalılara AKP'nin programını ve icraatını görmeden İslamcı demenin yanlış olacağı yönündeki mesajını içeren bir habere rastlıyoruz.

14 Kasım 2002 tarihinde ise *Milliyet* manşetini "Katolik nikah" olarak atmış ve haber İtalya gezisi sırasında Başbakan Silvio Berlusconi'nin R. Tayyip Erdoğan'a Avrupa ile nasıl bir nikah istiyorsunuz diye sorduğu, Erdoğan'ın da yanıtının "Katolik nikah" olduğu şeklinde devam etmiştir. Gezi sırasında Berlusconi'nin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi için destek olacağı da haberde belirtilmektedir. Yedinci sayfada ise TÜSİAD üyelerinden Cüneyd Zapsu'nun, AB Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Günter Verheugen ile yaptığı görüşmede Erdoğan'ın demokrasinin eksikliğinden çektiği için demokrasiye önem verdiği yönündeki görüşlerini iletmesine dair bir habere yer verilmiştir. *Hürriyet* ise bu tarihte "Boş minibardan uçakta içkiye" manşeti ile Necmettin Erbakan ve R. Tayyip Erdoğan arasındaki farkı "Erbakan'ın 1996'daki yurtdışı gezilerinde katı alkol yasağı uygulanırken, ramazan olmasına rağmen Erdoğan'ın dünkü İtalya gezisinde içki serbestti" şeklinde haber yapmıştır.

15 Kasım 2002 tarihli *Milliyet* gazetesinin manşeti "Dev seçim araştırması" olarak atılmıştır. Bu manşetin haberinde ise Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in seçmen davranışları ile ilgili yaptığı araştırma sonucunda en sevilen liderin R. Tayyip Erdoğan olduğunun öğrenildiği belirtilmektedir. On altıncı sayfada ise Meclis'in yemin ederek göreve başlaması "Demokrasi tam yol" başlığı ile okuyucuya duyurulmuştur. Bu tarihte *Hürriyet*'in ekonomi sayfasında "Gül: Biz evi düzenleriz IMF ile sorun çıkmaz" başlığı ile yeni hükümet ve IMF arasında sorun çıkmayacağına ilişkin bir haber yayınlamıştır. *Hürriyet*'in on dokuzuncu sayfasında ise bir haberin başlığı "İtalya basını Türkiye'yi AB'ye uçurdu" şeklindedir. Bu haberde Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği konusunda İtalya Başbakan Silvio Berlus-

coni'nin verdiği desteğe İtalyan medyasının da katıldığı belirtilmektedir.

16 Kasım 2002 günü yayımlanan *Milliyet* gazetesinin ilk sayfasında Cumhurbaşkanı ile görüşen R. Tayyip Erdoğan'ın başbakanlık için Abdullah Gül'ü önerdiği, Cumhurbaşkanı'nın da bu isme sıcak baktığına dair bir habere rastlıyoruz. Aynı tarihli *Hürriyet* gazetesinin ekonomi sayfasında Cumhurbaşkanı ve AKP arasında bir gerginlik yaşanmamasının piyasaları olumlu etkilediğine dair bir haber "Borsa %4.8 arttı, dolar 1.6 milyona indi: Sezer'le AKP gerilmedi piyasa coşkuyla oynadı" başlığı ile yayımlanmıştır.

17 Kasım 2002 tarihinde yayımlanan *Milliyet* gazetesi Başbakan Abdullah Gül ile yaptığı röportajı "Tek yetkili benim" manşeti ile duyuruyor. Haberde Abdullah Gül'ün R. Tayyip Erdoğan ile "Kader birliği yaptık. Birbirimize güveniyoruz. Herkes kendi alanında tam yetkili olacak ve otoritesi bulunacak" sözlerine yer veriliyor. Aynı gün birinci sayfada Abdullah Gül Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı ile görüşme yaparken, R. Tayyip Erdoğan'ın da Acil Eylem Planını açıkladığı belirtiliyor. Yedinci sayfada ise iş dünyasının planı olumlu karşıladığı ve bir an önce uygulanması gerektiği yönündeki görüşlerine yer veriliyor. Aynı şekilde *Hürriyet*'te de onuncu sayfada iş çevrelerinin Acil Eylem Planı'na olumlu bakması ve bir an önce uygulanmasına dönük dilekleri "TÜSİAD: İşe doğru başladılar" başlığı ile haber haline getirilmiştir.

18 Kasım 2002 tarihli *Milliyet* gazetesinin manşeti "Biz kardeşiz" şeklinde atılmış ve R. Tayyip Erdoğan ile Abdullah Gül'ün ortak mesajına yer verilmiştir. Bu mesajda Erdoğan ve Gül kader birliği yaptıklarını, sorumluluklarının ortak olduğunu ve işleri birlikte yürüteceklerini ifade ediyorlar. Bu tarihte *Hürriyet* gazetesinin yirmi birinci sayfasında "İktidar geldi ambargo kalktı" başlığı dikkat çekmektedir. Bu haberde R. Tayyip Erdoğan'ın geçen Ocak ayında Washington'a yaptığı gezi sırasında Amerikan yönetimi tarafından pek sıcak karşılanmadığı ama ABD'nin Ankara Büyükelçisi'nin seçimlerden sonra hemen AKP genel merkezine giderek Erdoğan'ı kutladığı belirtilmektedir.

Görüldüğü gibi AKP kurulduktan sonra on beş gün boyunca parti ile ilgili olumlu hiçbir haber yayınlamayan ve AKP'ye ve lideri R. Tayyip Erdoğan'a kuşku ile yaklaşan *Milliyet* gazetesi seçimlerin ardından geçen on beş günlük sürede, AKP'nin ve R. Tayyip Erdoğan'ın "ılımlı" mesajlarını manşete taşımıştır. Avrupa Birliği'nin ve IMF'in AKP ile işbirliği yapacaklarına ilişkin mesajları, TÜSİAD'ın, Avrupa'ya AKP'nin İslamcı bir parti olmadığını anlatma çabaları gazetede sıkça yer almıştır. Ayrıca, daha önce R. Tayyip Erdoğan'dan bahsederken "Tayyip" diye söz eden ve Erdoğan'ın sözleri ve hareketleri ile alay eder bir tutum içinde olan gazete seçimden sonraki günlerde hem Erdoğan'dan Recep Tayyip Erdoğan şeklinde bahsetmeye başlamış hem de alaycı tutumundan vazgeçmiştir. *Milliyet*'in yayın çizgisindeki bu değişim gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Y. Yılmaz'ı da rahatsız etmiş olacak ki 20 Kasım 2002 tarihli gazetede "Medya İktidarla Balayında Ama..." başlıklı köşe yazısında Yılmaz, seçimlerin ardından neden Adalet ve Kalkınma Partisi'ne medyada bu kadar geniş yer verildiği sorusuna cevap aramaya çalışmıştır. Yılmaz'a göre bunun iki nedeni var. Birincisi, medya yeni hükümetin kamuoyunda yarattığı umut havasını bozmamak için böyle davranıyor. İkincisi, medya yeni hükümetin icraatlarını gördükten sonra eleştirel bir yaklaşım içinde olmak gerektiğine inandığı için böyle bir tutum içindedir. Mehmet Yılmaz'ı böyle bir yazı yazmaya iten nedenin bazı çevrelerden aldıkları eleştiri olabilir iddiasında bulunmak yanlış olmayacaktır.

Hürriyet gazetesinin ise seçimlerden sonra AKP'ye karşı tutumunda bir değişiklik olduğunu söylemek zor çünkü AKP kurulduktan sonraki günlerde de gerek parti gerekse R. Tayyip Erdoğan'dan bahsedilirken *Hürriyet*'in *Milliyet*'e göre daha olumlu bir yaklaşım benimsediğini belirtmiştik. AKP seçimlerden birinci parti olarak çıktıktan sonra da *Hürriyet* bu "çizgi"de yayın yapmaya devam etmiştir diyebiliriz. Seçimlerden sonraki on beş günlük sürede *Hürriyet*'te AKP ile ilgili çıkan haberler şu konularda yoğunlaşmıştır: R. Tayyip Erdoğan'ın AKP'nin laikliğe aykırı hareket etmeyeceği yönünde verdiği taahhütler; AKP'nin kurduğu tek parti iktidar-

nın iş dünyası, IMF ve ekonomik piyasalar tarafından olumlu karşılandığı yolundaki haberler; R. Tayyip Erdoğan'ın kapatılan Refah Partisi'nin lideri Necmettin Erbakan'dan daha farklı, daha "ılımlı" olduğuna dair haberler; ABD'nin ve bazı Avrupa Birliği üyesi ülkelerin AKP'ye verdiği desteğe ilişkin haberler.

Genel Değerlendirme

Milliyet gazetesi AKP'nin kuruluşunun ardından partiye karşı daha eleştirel yaklaşırken seçimlerden sonra daha olumlu bir yaklaşım içine girmiştir. Buna karşın *Hürriyet* gazetesinin AKP ile ilgili yayın çizgisinde seçimlerden sonra önemli bir değişiklik olmamış, gazete yine aynı çizgide partiye ilgili olumlu haberlere yer vermeye devam etmiştir.

Seçimlerden önce toplumda egemen olan düşünce AKP'nin de diğer İslamcı partiler gibi olduğu, rejim için ve "toplumsal istikrar"² için bir tehlike arz ettiği yönünde oluşmuştur diyebiliriz. Bu nedenle *Milliyet* seçimlerden önce AKP'ye karşı son derece hassas yaklaşmış, partinin "değiştik" mesajlarını pek inandırıcı bulmamıştır. Fakat 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinden sonra 1987 yılından beri ilk defa bir siyasi partinin tek başına iktidara gelmesi toplumda genel olarak olumlu karşılanmış koalisyon hükümetlerinin çözümediği sorunları AKP hükümetinin çözebileceği yönünde bir kanaat oluşmuştur diyebiliriz. Dolayısıyla merkez medya olarak tanımlayabileceğimiz *Milliyet* de bu olumlu havadan etkilenerek AKP'ye karşı biraz daha ılımlı yaklaşmayı tercih etmiştir diyebiliriz.

Ayrıca seçimlerden sonra *Milliyet* gazetesinin AKP'ye karşı tutumunu bu şekilde değiştirmesinin nedenlerinden biri Türk medya sektörünün sahiplik yapısı ve gelir kaynakları ile ilgilidir tezini ileri sürebiliriz. Türk medya sektörünün devletten aldığı teşvikler, krediler ve kamu ilanlarından elde ettikleri gelir nedeniyle siyasi iktidarla yakın ilişki kurmak durumunda olduğunu belirtmiştik. AKP de 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde %34.3 oranında oy alıp

² Türk medyasının "toplumsal istikrar"ı koruma misyonu hakkında bkz. Gurkan, 2003.

363 milletvekili çıkarınca sözünü ettiğimiz gelir kaynaklarını tek başına kontrol eder hale gelmiştir. Dolayısıyla AKP diğer iktidar partilerinin yaptığı gibi kendi aleyhine yayın yapılırsa medyaya verilen teşvik ve kredileri azaltabilir, lehine yayın yapılması durumunda ise teşvik ve kredileri arttırabilir. Ayrıca Türk medya sektöründe faaliyet gösteren kurumların aynı zamanda farklı sektörlerde de faaliyet gösterdiği, bu nedenle de medya kurumlarını diğer sektörlerdeki firmalarının kârını arttırmak için kullandıkları yukarıda belirtilmişti. Bu iddia *Sabah* gazetesinde 13 Ekim 2003 tarihinde yayınlanan bir haberle doğrulanmaktadır. Bu habere göre, Doğan Grubu *Milliyet* ve *Hürriyet* gazeteleri ile AKP'ye verdiği destek sayesinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'ndan satın aldığı Petrol Ofisi (POAŞ)'in devlete ödemesi gereken borcunu hükümetin 2007 yılına kadar ertelemesini sağlamıştır.

Bu noktada yanıtlanması gereken bir soru karşımıza çıkıyor: Aynı gruba ait olan iki gazete nasıl oluyor da aynı parti hakkında farklı çizgilerde yayın yapıyorlar? Bu sorunun yanıtını yine medya sektörünün sahiplik yapısı ve ekonomik çıkarları kapsamında anlayabiliriz iddiasında bulunabiliriz. Şöyle ki, Doğan grubu bu durumda yatay yoğunlaşmanın yani birden fazla gazeteye sahip olmanın avantajını kullanarak hem *Milliyet*'in AKP kurulduktan sonra partiye karşı eleştirel tutumu ile AKP karşıtlarına seslenebiliyor hem de *Hürriyet*'in daha olumlu yaklaşımı ile AKP yandaşlarına hitap edebiliyor. Ayrıca seçimlerden sonra her iki gazetenin de AKP'ye karşı daha çok olumlu haberleri yayınlaması ile hem medya kuruluşları hem de diğer sektörlerdeki yatırımları için devletten alacağı teşvik ve kredilerde bir sorun çıkmaması yönünde adım atıyor diyebiliriz.

Türk medya sektöründe özellikle 1990'lı yıllarda meydana gelen yoğunlaşma eğilimleri, oligopolistik özellikler ve medya gruplarının siyasi iktidarlara kurduğu ilişkilerin niteliği Türkiye'de demokrasinin yerleşmesinin önüne iki önemli sorun çıkarmaktadır. Öncelikle hem yatay hem dikey hem de çapraz yoğunlaşma ile büyüyen medya grupları diğer sektörlerdeki şirketlerinin kârlarının

maksimizasyonu için medya kuruluşlarını kullanmaktadır. Ayrıca yine medya kuruluşları bu yoğunlaşma nedeniyle elde ettikleri ekonomik gücü korumak adına dördüncü kuvvet olarak iktidarı eleştirmek yerine siyasi iktidarlara kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda ilişki kurmayı yeğlemektedirler. Bu nedenle demokrasinin yerleşmesi için siyasi iktidarın izlenmesi ve iktidarın kötüye kullanılmasının önlenmesi adına medya üzerine düşen görevi yerine getirmemektedir. Türk medya sektörünün oligopolistik özelliği hem sektöre küçük ölçekli işletmelerin girmesine engel olarak hem de toplumun her kesiminin taleplerini dile getirme şansını azaltarak demokrasinin yerleşmesinin önüne önemli bir engel çıkarmaktadır.

Sonuç

Medya demokrasiye geçişte ve demokrasinin yerleşmesinde farklı görüşlerin dile getirilmesini sağlayarak önemli bir rol oynamaktadır. Buna karşılık demokrasiye özgü düzenlemeler de medyanın özgür bir biçimde faaliyet göstermesine olanak tanımaktadır. Türkiye'de medya-demokrasi ilişkisi incelendiğinde bu ilişkide çeşitli sorunlar bulunduğunu ifade edebiliriz. Medyanın demokrasinin yerleşmesine katkıda bulunacak bir şekilde faaliyet göstermesinin önünde birbiriyle ilintili iki önemli sorun bulunmaktadır. Medya-demokrasi ilişkisinde ilk sorun medyanın değişen siyasi iktidarlara kurduğu ilişkinin niteliğiyle ilgilidir. Yukarıda bahsedildiği gibi Türk medya sektörü özellikle 90'lı yıllarda hem yatay hem dikey hem de çapraz yoğunlaşma ile ciddi bir gelişme kaydedip sadece medya sektöründe değil diğer sektörlerde de faaliyet göstererek oldukça önemli bir ekonomik gücü elinde bulundurmaktadır. Bu konunun devamını sağlamak için AKP örnek olayında da görüldüğü gibi medya değişen siyasal iktidarlara kurduğu ilişkiyi geleneksel görüşün iddia ettiği gibi kamu gözcüsü ve dördüncü kuvvet rolüne uygun olarak değil ama ekonomik çıkarları doğrultusunda şekillendirmektedir.

Medya-demokrasi ilişkisinde ikinci sorun ise şöyle özetlenebilir: Türk medya sektörünün oligopolistik özellikleri nedeniyle isteyen herkes medya sektöründe faaliyet gösterememekte dolayısıyla da demokrasinin olmazsa olmaz koşullarından olan toplumun tüm katmanlarının medyada fikirlerini dile getirme şansına sahip olmaları kuralının uygulanması yönünde ciddi engeller ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de medyanın demokrasinin tüm kurum ve kurullarıyla işlemesine katkıda bulunması, yoğunlaşmayı ve oligopolleşmeyi önleyecek etkili yasal düzenlemelerin yapılmasına, medyanın ekonomik olarak bağımsız hale gelmesine dolayısıyla devletten alacağı teşvik ve kredilere bağımlılık halinin ortadan kalkmasına ve ifade özgürlüğünü sadece kendisi için değil toplumun tüm katmanları için savunacak şekilde bir sosyal sorumluluk bilincine sahip olmasına bağlıdır.

Kaynakça

- Adaklı, Gülseren (2001). "Yayıncılık Alanında Mülkiyet ve Kontrol." *Medya Politikaları*. Beybin Kejanlıoğlu, Sevilay Çelenk ve Gülseren Adaklı (der.) içinde. Ankara: İmge Kitabevi. 145-203.
- Aziz, Aysel (1993). "TRF-Siyasal Yapı İlişkisi: Dünu, Bugunu, Yarını." Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi yayınları- *İLEF Yıllık*. 45-60.
- Curran, James (2002). "Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme." *Medya, Kültür, Sınımsız*. Süleyman İrvan (der.) içinde. Ankara: Alp Yayınevi. 181-261.
- Desmoulin, Nadine Toussint (1993). *Medya Ekonomisi*. Çev. Galip Üstün. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doyle, Gillian (2002). *Media Ownership*. London: Sage Publications.
- Gencel Bek, Mine (2000). "Devlet, Piyasa, Demokratik Bir İletişim Düzeni: Türkiye’de Medyanın Son On Yılı." *İletişim* 8: 9-25
- Gunther, Richard ve Anthony Mughan (2000). "The Media in Democratic and Nondemocratic Regimes: A Multilevel Perspective." *Democracy and the Media: A Comparative Perspective*. Richard Gunther ve Anthony Mughan (der.) içinde. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heper, Metin ve Aylin Guney (2000). "The Military and Consolidation of Democracy: The Recent Turkish Experience." *Armed Forces and Society*, 26: 635-657
- Keane, John (1992). *Medya ve Demokrasi*. Çev. Haluk Şahin. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Konrad Adenaur Vakfı (1999). *Türkiye’de Medya ve Seçimler*. Ankara: Konrad Adenaur Vakfı Yayınları.
- Landau, Jacob M. (1976). "The National Salvation Party in Turkey." Reprint from *Asian and African Studies* 11: 1-57.

- O’Neil, Patrick H. (1998). "Democratization and Mass Communication: What is the Link?" *Communicating Democracy: The Media and Political Transitions*. Patrick H. O’Neil (der.) içinde. Boulder, Colorado ve London: Lynne Rienner Publishers. 1-20.
- Sağnak, Mehmet (1996). *Medya-Politik: 1983-1993 Yılları Arasında Medya-Politikacı İlişkileri*. İstanbul: Eti Kitapları.
- Sarıbay, Ali Yaşar (1985). *Türkiye’de Modernleşme, Din ve Parti Politikası: "MSP Örnek Olayı"*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Sönmez, Mustafa (1996). "Türk Medya Sektöründe Yoğunlaşma ve Sonuçları." *Birikim* 92: 76-86.
- Şahin, Haluk (1996). "Özel Televizyonlar ve Demokrasi Atmosferi." *2000’i Yıllara Doğru Türkiye’de TV*. Emir Turam (der.) içinde. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. 191-195.

Eklere:

TELEVİZYON	Kanal D, CNN Türk, D Fun, Bravo, Galaxy
RADYO	Hür FM, Radyo Foreks, Radyo D
GAZETE	Hürriyet, Milliyet, Radikal, Gözcü, Posta, Finansal Forum, Fanatik, Turkish Daily News
DERGİ	Tempo, Ekonomist, Otoshow, Haftasonu, Top Pop, Delikanlı, Klips, Capital, Blu Jean, Go, Fame, Atlas, Gösteri, Focus, Elele, Paramatik, Hey Girl, Walkman, Elite, Form, Kim, Forire Beaute, Sante, Milliyet Kardeş, Negatif, Maison Française, Max, Amica, AD Net, PC Net, Lezzet, Bebek, Burda, İstanbul Life, Elle, Country Homes, Otomoto, Information Week, Art Décor
BASIM-YAYIN	Doğan Ofset, Doğan Printing Center
TV YAPIM	ANS Production, Hürriyet TV Film Production, D Production
HABER AJANSI	Doğan Haber Ajansı
DAĞITIM	Yaysat, Bir-Yay
MÜZİK	DMC Doğan Müzik Yapım Ticaret A.Ş.
PERAKENDE	D&R Mağaza Zinciri (Raks Ortaklığıyla)

TELEVİZYON	ATV (Çukurova Holding ile Ortak), ATV Avrupa, Kiss TV, Yeni TV
RADYO	Kiss FM, Radio Sport, Şık FM
GAZETE	Sabah, Takvim, Bugün, Fotomaç
DERGİ	Aktüel, PC Magazin, Para, Power, CD Magazin, Bebeğim, Top Sante, Cosmopolitan, Bazaar, Spiderman, He&She, Sofra, Home, Esquire, Comics, Outdoor, Gezi, Gelin, Otohaber, Sinema, Gurme, HouseBeatiful, Domus D
BASIM-YAYIN	Sabah Yayıncılık, Sabah D’Agostini, Binyıl Yayıncılık, Sabah Kitapçılık, Medya Ofset Yayıncılık
TV YAPIM	IPR Uluslar arası TV Video Yapım, Satel, Bilgin İletişim ve Bilişim Production
HABER AJANSI	Sabah Haber Ajansı
DAĞITIM	Birleşik Basın Dağıtım
MÜZİK	Kiss Müzik

* Çeşitli gazetelerde Ekim 2003’te bu gruba ait şirketlerin Park Holding Yönetim Kurulu Başkanı Turgay Ciner’in sahibi olduğu Merkez Gazetecilik A.Ş.’ye beş yıl süreyle kiralandığı yönünde haberler çıksa da Kasım 2003 itibarıyla bu konuyla ilgili elimizde kesin kanıtlar bulunmamaktadır.

Tablo 1: DOĞAN GRUBU

Tablo 2: BİLGİN GRUBU

Tablo 3: UZAN GRUBU

TELEVİZYON	Star, Kanal 6, Teleon, Kral TV
RADYO	Süper FM, Joy FM, Radio Blue, Kral FM, Lokum FM, Metro FM
GAZETE	Star, Damga
DERGİ	Kral Müzik
BASIM-YAYIN	Ulusal Basın Matbaacılık ve Yayıncılık, Birikim Gazetecilik ve Matbaacılık
TV YAPIM	Medya Park, Ultra Film ve Reklam, Prime Prodüksiyon, MBI Reklamcılık ve Filmcilik
HABER AJANSI	Ulusal Medya Haber Ajansı

Tablo 4: İHLAS GRUBU

TELEVİZYON	TGRT
RADYO	TGRT FM
GAZETE	Türkiye, Turkey, Textile Exports, Automotive Exports
DERGİ	PC Life, Net Life, PC Games Life, Gamepro, Computer Life, Tekstil Teknik, Yapı Malzeme Teknik, Hak Plastik Teknik, Medikal&Teknik, Konfeksiyon&Teknik, Matbaa&Teknik, Hotel&Restaurants Food Hitech, Baskı ve Kağıt Dünyası, Türkiye Çocuk Dergisi, Tarih ve Medeniyet, Yemek Zevki, Hanimefil, Bartel Ekonomi, İhlas Otosport
BASIM-YAYIN	İhlas Magazin Yayıncılık, A.Ş., Hakikat, İhlas Turkische Verlags, Huzur Radyo TV A.Ş.
HABER AJANSI	İhlas Haber Ajansı
MÜZİK	İhlas Kasetçilik

Tablo 5: DOĞUŞ GRUBU

TELEVİZYON	NTV, CNBC-E
RADYO	NTV Radyo, Radyo Eksen
DERGİ	NTV Mag, FI Racing, N Style, Popüler Tarih, Car Türkiye
HABER AJANSI	NTV Haber Ajansı Reklam ve Tic. A.Ş.

Tablo 6: ÇUKUROVA HOLDİNG

TELEVİZYON	Show TV, ATV (Bilgin Grubu ile Ortak), Skytürk
RADYO	Alem FM
GAZETE	Akşam, Güneş, Tercüman
DERGİ	Alem, Amann, Platin

Tablo 7: AVRUPA VE AMERİKA HOLDİNG

TELEVİZYON	Cine 5, Supersport, Maxi TV, Playboy, Multicanal Show TV
RADYO	Radyo Viva, Radyo 5, Show Radyo
DERGİ	Marie Claire, Beyaz Butik, Voyager, Adres, Mutfak
BASIM-YAYIN	Aksoy Yayıncılık

Frida Kahlo ve Kendini İfade Etmenin Yolu Olarak Otoportre

Özet

Bu makale otoportre ile ilgilidir. Otoportre, bir ressamın kendi portresini yapması anlamına gelmektedir. Resim tarihi boyunca hemen hemen her ressam otoportre çalışmıştır. Meksikalı ressam Frida Kahlo da hayatı boyunca birçok otoportre yapmıştır. Bu çalışmanın amacı Frida Kahlo'nun üç resmini göstergebilimsel yöntemle incelemektir. Bu resimler Frida Kahlo'nun "İki Frida", "Kırık Sütun" ve "Evrenin Aşk Kucaklayışı" adlı otoportreleridir. Anlam resimlerindeki göstergelerin yan anlamlarından hareketle çözümlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak, Frida Kahlo'nun otoportrelerinde çok farklı anlamlar ve özellikler vardır. Frida Kahlo otoportreleri yoluyla hayatını, aşkını, acısını, kaygısını, cinselliğini ve Meksika mitolojisini anlatmıştır. Frida Kahlo için otoportre kendini anlatmanın en iyi yolu olmuştur.

Frida Kahlo and Self-Portrait as a Way of Self-Expression

Abstract

This article is about self-portrait. Self-portrait is a portrait of an artist done by himself. Nearly all painters have painted self-portrait through the history of painting. Frida Kahlo, the Mexican painter, painted lots of self-portrait through his life too. The aim of this study is to analyze three paintings of Frida Kahlo by the method of semiotics. These paintings are Kahlo's self-portraits titled "The Two Fridas", "The Broken Column" and "The Love Embrace of the Universe". The meaning was tried to be constructed using the sub-meanings of figures in the paintings. In conclusion there are a lot of different means and properties of Frida Kahlo's self-portraits. Frida Kahlo had explained her life, her love, her pain, her anxiety, her sexuality and about Mexican mythology by means of her self-portraits. Self-portraits have been the best way of explaining herself for Frida Kahlo.

Nimet Ertaş
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri
Fakültesi